

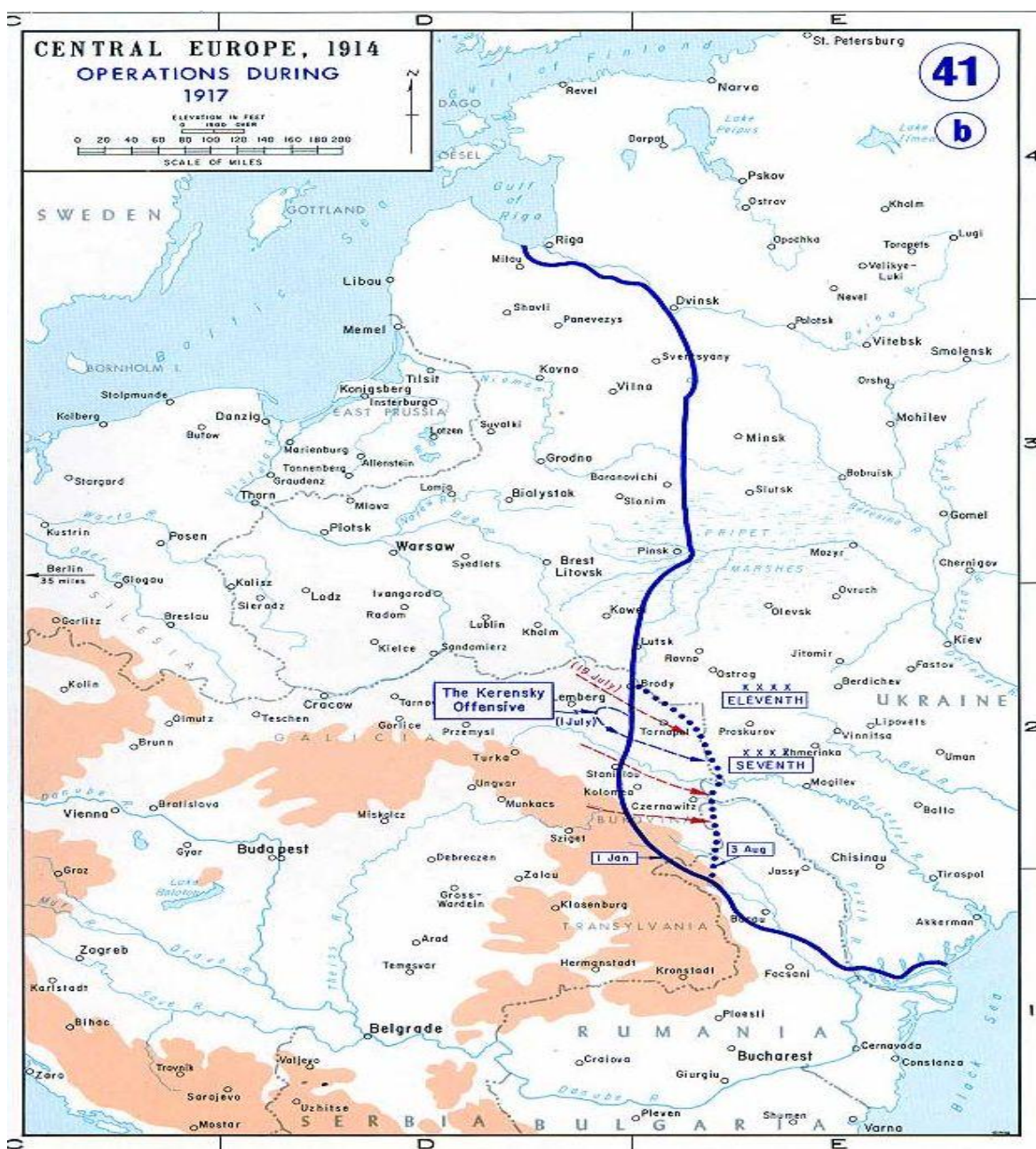
Пётра Мурзёнак: Беларуская Народная Рэспубліка. I. Перадумовы склікання 1-га Ўсебеларускага з'езду

Ключавыя словы: 1-я сусьветная вайна, лютаўская і кастрычніцкая рэвалюцыі, дзейнасць нацыянальных і расійскіх арганізацый

Агульная характарыстыка становішча ў Беларусі ў 1917 г.

Тры важныя эпохальныя падзеі мелі безумоўны уплыў на развіццё сітуацыі ў Беларусі ў 1917 г. Адною з іх была першая сусьветная вайна. Пачаўшыся ў 1914 годзе, яна ў 1915 г. затрымалася на тэрыторыі Беларусі і амаль да лютага 1918 г. лінія абароны паміж расійскімі і нямецкімі войскамі праходзіла праз сэрца нашай краіны – па ўмоўнай лініі ад Пінска і Баранавіч да Пастаў, Глыбокага і Дзвінска (Даўгавпілс). Разам з усімі ваеннымі няшчасцямі - сьмерць, разруха, голад - вайна вымусіла пакінуць свае хаты каля 1 млн жыхароў Беларусі. Нават мяне нейкім чынам закранула 1-я сусьветная вайна. Па-першае, мой дзед, Мурзёнак Сільвестр Ігнатавіч, быў прызваны ў царскую армію ў 1915 г. і прасядзеў амаль тры гады ў акопах пад Баранавічамі. Вёска Дварчаны, дзе я правёў сваё дзяцінства, падчас 1-й сусьветнай вайны была пад немцамі, а за 1-2 км на ўсход знаходзілася абарона расійскай арміі. Мы ў дзяцінстве лазілі па акопах, збудаваных з аднаго і з другога боку, шукалі патроны, шрапнель. І знаходзілі. Да таго ж у нашай вёсцы былі нямецкія могілкі, дзе былі пахаваны каля сотні жаўнераў. На жаль, гэтыя могілкі на сёняшні час амаль зніклі.

- Другая падзея, ў значнай ступені справакаваная 1-й сусьветнай вайной, гэта лютаўская буржуазна-дэмакратычная рэвалюцыя ў Расіі. 2 сакавіка 1917 года цар Мікалай II адрокся ад прастола на карысць брата Міхаіла, які на другі дзень таксама адмовіўся ад прастола. У Расіі пачаў кіраваць Часовы ўрад на чале з князем Г. Львовым. Часовы ўрад, дзе большасць займалі кадэты, вымушаны быў працаваць пад кантролем Саветаў рабочых і салдацкіх дэпутатаў, створаных падчас рэвалюцыі, і якія былі найбольш актыўнымі ў Петраградзе і ў Маскве. У Саветах у гэты час кіравалі меншавікі. Пазьней, у ліпені 1917 года, князя Львова змяніў А. Керанскі (эсэр) (А. Керанскі ва ўрадзе князя Львова быў міністрам юстыцыі і адначасова з'яўляўся намеснікам старшыні Петраградскага савета). На вялікай прасторы Расійскай імперыі на фоне вайны народ чакаў дэмакратычных зьмен – свабоды слова, друку, склікання Устаноўчага сходу (парламенту).

Лінія фронту паміж нямецкімі і расійскімі войскамі ў 1917 годзе
http://commons.wikimedia.org/wiki/Atlas_of_World_War_I#/media/File:EasternFront1917.jpg

Першы Часовы ўрад Расіі

І нарэшце, трэцяя падзея, якая мела істотны уплыў на жыццё цывілізацыі ў 20-м стагоддзі – Кастрычніцкая рэвалюцыя ў Расіі, якая прынесла на тэрыторыю былой Расійскай імперыі ідэі дыктатуры пралетарыята і сусветнай рэвалюцыі і ўскалыхнула ўсе пласты грамадства. Балшавікі абяцалі мір, зямлю, вырашэнне пытанняў самавызначэння нацый.

Перад тым як характарызаваць удзельнікаў палітычных падзей гэтага перыяду ў Беларусі трэба даць кароткую звестку аб суадносінах гарадскога і сельскага насельніцтва, бо традыцыйна лічыцца, што сяляне з’яўляюцца найменш актыўнай у палітычным сэнсе групай насельніцтва той ці іншай краіны. У 1909 годзе амаль 90%

беларусаў жыла у вёсках. Так, у горадзе Мінску ў 1909 г. пражывала 43.3% яўрэяў, 34.8 % рускіх, 11.4% палякаў; такім чынам, на долю беларусаў і іншых нацыянальных груп заставалася 10.5%. У 1913 г. доля беларусаў у гарадах складала 14-16%, у Мінску у 1913 г. пражывала 116 тыс. чалавек, большую частку з іх складалі яўрэі, якія мелі свае інтарэсы ў адстойваньні нацыянальнай аўтаноміі. У 1917 г. у Мінску пражывала 67 000 яўрэяў, дзейнічалі 83 сінагогі.

Калі разглядаць афіцыйныя ўлады, то пасля лютаўскай рэвалюцыі у Мінску ўсталявалася трохуладдзе:

3-4 сакавіка 1917 года прадстаўнікамі гарадской думы, губернскіх і земскіх органаў быў створаны Камітэт грамадскага парадку і бяспекі, які фактычна прадстаўляў Часовы ўрад.

Паралельна стаў працаваць Савет рабочых дэпутатаў, створаны **4 сакавіка 1917 года** (8 сакавіка ён пашырыўся і стаў Мінскім Саветам рабочых і салдацкіх дэпутатаў). У склад Савета ўвайшлі 22 члены, большасць у якім належала меншавікам і бундаўцам. Уплыў Мінскага Савета распаўсюджваўся па ўсёй не акупаванай немцамі тэрыторыі Беларусі і на Заходні фронт. На канец ліпеня 1917 г. на тэрыторыі Беларусі дзейнічалі 56 Саветаў.

І ў дадатак у Мінску дзейнічала трэцяя сіла - Ваеннае кіраўніцтва Заходняга фронту.

Што тычыцца грамадскіх і палітычных арганізацый, то з **лета па восень 1917 года** ў Беларусі значна вырасла актыўнасць агульнарасійскіх партый – кадзетаў, меншавікоў, эсэраў, бальшавікоў, габрэйскіх партый (Бунд, габрэйская сацыял-дэмакратычная партыя). Калі казаць пра нацыянальныя арганізацыі, то пасля лютаўскай рэвалюцыі з сакавіка па лістапад 1917 года ў самой Беларусі і сярод больш чым 1 млн бежанцаў дзейнічалі каля 26 палітычных партый і арганізацый, у тым ліку 14 беларускіх (Ладышаў, Брыгадзін, 1999). У гэтых арганізацыях прымалі ўдзел каля 27.000 чалавек (Рудовіч, 2001). Сярод найбольш буйных арганізацый былі Беларуская хрысціянская дэмакратыя (БХД), Беларуская партыя народных сацыялістаў, Беларускі саюз зямельных уласнікаў, Беларуская сацыялістычная грамада (БСГ была заснавана ў 1903 г., у 1917 г. налічвала каля 5000 сяброў). Калі разглядаць прыведзеныя лічбы, то яны маглі сьведчыць аб значных сілах, дастатковых для вырашэння нацыянальнага пытання ў Беларусі. Аднак, гэтыя сілы не былі з'яднанымі як у сваіх мэтах, так і ў сродках іх дасягнення. Да таго ж, побач з беларускімі арганізацыямі ў Мінску развіваліся арганізацыі і структуры, звязаныя з польскім і габрэйскім рухамі. У маі 1917 года была створана [Польская](#)

рада Мінскай зямлі - орган самакіравання польскай супольнасці. За сваю нацыянальна-культурную аўтаномію выступала і адна з найбуйнейшых яўрэйскіх партый, Бунд (Бунд - яўрэйскі рабочы саюз Літвы, Польшчы і Расіі, антырэлігійная, антысіянісцкая і сацыялістычная партыя). Відавочна, што ні палякі, ня яўрэі (якія складалі большасць насельніцтва сталіцы края - Мінска) не маглі быць у значнай ступені зацікаўленымі ў вырашэнні нацыянальнага беларускага пытання.

Такім чынам, вайна і разруха, насычанасць войскамі, слабая роля цэнтральнага Часовага ўраду Расіі, шматлікасць партый і грамадскіх арганізацый, што дзейнічалі ў Беларусі, і невялікая доля беларусаў у гарадах характарызавалі агульную атмасферу ў Беларусі.

Дзейнасць нацыянальных арганізацый

25-27 сакавіка 1917 года у Мінску адбыўся першы з'езд беларускіх нацыянальных арганізацый, дзе быў выбраны Беларускі нацыянальны камітэт (БНК) на чале з Раманам Скірмунтам. Асноўнымі задачамі камітэта былі падтрымка Часовага ўрада, падрыхтоўка праекта канстытуцыі і выбараў у Беларускую краёвую раду, адукацыя ў школах на беларускай мове, перавод багаслужбы на беларускую мову. Трэба адзначыць, што як БНК, так і шэраг іншых беларускіх арганізацый, уключаючы большасць сяброў БСГ, прытрымліваліся ідэі аўтаноміі Беларусі ў граніцах Расійскай дэмакратычнай рэспублікі.

4 ліпеня 1917 г. у Петраградзе прайшла паўмільённая несанкцыянаваная дэманстрацыя; справакаваная анархістамі і падтрыманая большавікамі, гэтая маніфестацыя была растрэляна. Двоеўладдзе, якое было прадстаўлена Часовым урадам і Саветаў, скончылася. Уся ўлада апынулася ў руках Часовага ўрада, а большавікі, якія пачыналі пераважаць у Саветах, перайшлі ў падполье і на VI з'ездзе РСДРП (26 ліпеня - 3 жніўня 1917 г.) прынялі рашэнне аб падрыхтоўцы ўзброенага паўстання супраць Часовага ўрада.

8-10 ліпеня 1917 года у Мінску адбыўся другі з'езд беларускіх нацыянальных арганізацый. Замест БНК была утворана Цэнтральная рада беларускіх арганізацый, на чале з Я. Лёсікам, якая з кастрычніка называлася Вялікай беларускай радай. Большасць сяброў Рады заставаліся прыхільнікамі палітыкі аўтаноміі Беларусі ў складзе Расіі. Да тых пунктаў праграмы, над якой працаваў БНК, дадалася арганізацыя беларускага войска.

У ліпені - жніўні 1917 года ў Беларусі праходзілі выбары ў мясцовыя органы самакіравання (гарадскія думы, земствы), якія паказалі, што ні беларускія

нацыянальныя партыі, ні большавікі летам 1917 г. не карысталіся значнай падтрымкай сярод насельніцтва. У мястэчках перамогу атрымалі бундаўцы, у земствах - эсэры.

25 - 30 жніўня 1917 года генерал Карнілаў зрабіў спробу ўстанавіць ваенную дыктатуру. У падаўленьні Карнілаўскага мяцяжу прынялі актыўны ўдзел большавікі, якія ў выніку значна ўзмацнілі свой ўплыў на народныя масы. Гэта было адной з прычын таго, што **ў верасні 1917 г. большавікі** ўзялі ўладу спачатку ў Петраградскім і Маскоўскім Саветах, а затым гэта перакінулася і на іншыя рэгіёны былой Расійскай імперыі. У другой палове верасня 1917 г. у ходзе перавыбараў у Саветы большавікі атрымалі большасць і ў Мінскім Савеце рабочых і салдацкіх дэпутатаў, куды былі выбраны 184 большавікі, 53% ад яго складу (кіраўнік прэзідыума К. Ландэр). Прывабнымі лозунгамі большавікоў былі нацыяналізацыя прамысловасці і зямлі, 8-часовы працоўны дзень, а таксама заяўленая роўнасць нацый і правы кожнай з іх на самавызначэнне.

Беларускія дзеячы разыходзіліся ў разуменні падыходаў да будучых сацыяльна-эканамічных асноў беларускай дзяржаўнасці, рэалізацыя якіх ляжала ў рэчышчы значнага спектру ідэй: ад нацыянальна-дэмакратычных ідэй да ідэй сусветнай рэвалюцыі. Некаторыя з беларускіх дзеячоў падтрымлівалі Часовы ўрад, іншыя былі гатовы перайсці на большавіцкія пазіцыі. У верасні 1917 г. частка левага крыла БСГ вылучылася і ўтварыла арганізацыю большавіцкага кірунку - Беларускую сацыял-дэмакратычную рабочую партыю на чале з А. Чарвяковым, якая ў асноўным дзейнічала ў Петраградзе і Маскве.

Да таго ж, беларусы ў вырашэнні пытанняў нацыянальнага будаўніцтва спазняліся ў параўнанні з суседзямі. Да прыкладу, украінцы зрабілі першыя крокі на самавызначэнне нацыі непасрэдна пасля лютаўскай рэвалюцыі. (4)17 сакавіка 1917 года у Кіеве была створана Украінская цэнтральная рада, якая ўзяла на сябе функцыі заканадаўчага органа, каардынацыю украінскага нацыянальнага руху і абвясціла аўтаномію Украіны. Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі, (7) 20 лістапада 1917 года Украіна была абвешчана рэспублікай, спачатку аўтаномнай у складзе Расійскай рэспублікі (Савченко, 2006). (3)16 снежня 1917 г. СНК Расіі прызнаў правы Украіны на самавызначэнне. Пасля вайны з Расіяй, 22 студзеня 1918 году Украіна абвясціла сябе незалежнай дзяржавай. Літоўскі нацыянальны савет аб'явіў аб незалежнасці Літвы ад Расіі 11 снежня 1917 года.

Вырашэнне нацыянальнага пытання ў Беларусі ускладнялася тым, што большавікі, заявіўшы пра права нацый на самавызначэнне, у далейшым не хацелі выпускаць гэты працэс з-пад свайго кантроля. У Беларусі пасля рэвалюцыі пачаў кіраваць

бальшавіцкі Ваенна-рэвалюцыйны камітэт Заходняга фронту (з 27 кастрычніка 1917 г.). Вялікая Беларуская Рада не прызнавала ўладу гэтага камітэта, які лічыла франтавым органам. Супраць новай улады выступалі таксама іншыя партыі - эсэры, бундаўцы, меншавікі, а таксама гарадская дума, цэнтральнае бюро прафсаюзаў г. Мінска і інш. У “Грамаце да ўсяго беларускага народа”, ад **27 кастрычніка 1917 года** Вялікая Беларуская Рада (ВБР), Часовая цэнтральная беларуская вайсковая рада, Беларускі выканаўчы камітэт Заходняга фронту, Беларуская сацыялістычная грамада, Беларуская народная партыя сацыялістаў заявілі, што звяржэнне Часовага ўрада і пераход улады ў рукі Савета Народных Камісараў з’яўляецца “найвялікшым бедствам”, “віхорам бязладу”, якія могуць “згубіць святую нацыянальную справу абароны вольнасьцей і правоў беларускага народу” і пагражае нават самому існаваньню беларусаў (Лепеш).

З **26 лістапада 1917 года** Ваенна-рэвалюцыйны камітэт Заходняга фронту ператварыўся ў [Абласны выканаўчы камітэт Заходняй вобласьці і фронту](#) (АВКЗВіФ або Аблвыкамзах), які аб’ядноўваў як мясцовую (абласную), так і франтавую (Заходні фронт) ўладу (старшынёй Аблвыкамзаха быў абраны Н.В. Рагазінскі, старшынёй Савета народных камісараў – К. Ландэр). Рагазінскага пазьней зьмяніў А.Ф. Мяснікоў, які адначасова быў і камандуючым арміямі Заходняга фронту. Аблвыкамзах быў створаны ў выніку зьліцця выканкамаў абласнога Савету рабочых і салдацкіх дэпутатаў (35 чалавек), Савету сялянскіх дэпутатаў Мінскай і Віленскай губэрняў (35 чалавек) і Франтавога камітэту Заходняга фронту (100 чал.); уключаныя таксама і 17 прадстаўнікоў прафсаюзаў: рабочых (11 чал.), чыгуначнікаў (4 чал.), паштова-тэлеграфных служачых (2 чал.). Як бачна з прыведзеных звестак, у камітэце былі прадстаўлены толькі дзьве беларускія вобласьці, а большую частку ў камітэце займалі прадстаўнікі Заходняга фронту. Такім чынам, значную ролю ва ўстанавленьні бальшавіцкай улады ў Беларусі пасля рэвалюцыі адыгралі выпадковыя людзі, якія апынуліся тут у сувязі з ваеннымі абставінамі; сярод кіраўніцтва камітэта і Савета народных камісараў Заходняй вобласьці і фронту не было ніводнага беларуса. Ні Мяснікоў, ні Ландэр не прытрымліваліся ў гэты час ідэі самавызначэньня беларускай нацыі і ўвогуле не прызнавалі самага яе існаваньня.

Скліканьне 1-га Ўсебеларускага з’езду

Вялікая Беларуская Рада паставіла сваёй задачай дабівацца самавызначэньня Беларусі і стварэньня сваёй рэспублікі. **30 лістапада 1917 года** была выдадзена адозва «Да ўсяго народа беларускага», у якой была абвешчана палітычная праграма

нацыянальных сіл. На **5-га снежня 1917 года** склікаўся Ўсебеларускі з'езд прадстаўнікоў усяго беларускага народу (Беларусь у перыяд ...; Турук, 1994).

Рэакцыя Аблвыкамзаха на скліканьне Усебеларускага з'езду ў Мінску была адмоўнай. Паводле некаторых крыніц (Егорычев, 2013), А. Мяснікоў выехаў у Петраград для кансультацый з Народным камісарыятам па справах нацыянальнасьцяў (народны камісар – І. Сталін), каб выкарыстаць іншыя беларускія арганізацыі, якія б больш лаяльна ставіліся да балышавікоў. Балышавікі не рашаліся прама забараніць з'езд, паколькі абвясцілі права на самавызначэньне нацый. Паміж заявай і датай правядзеньня сходу, ініцыяванай ВБР, заставалася вельмі мала часу, фактычна адзін тыдзень, каб арганізаваць сход належным чынам. Да таго ж, пачаў праяўляць актыўнасьць у арганізацыі падобнага з'езду Беларускі абласны камітэт (БАК, старшыня Я.С. Канчар), які быў створаны з дэлегатаў беларускіх губерняў і прадстаўнікоў арміі і флоту падчас II-га Усесаюзнага з'езда сялянскіх дэпутатаў, што праходзіў 26 лістапада – 10 сьнежня 1917 г. у Петраградзе. БАК, прадстаўляючы сялянства, быў леваэсэраўскім камітэтам, лаяльна настроеным да Савецкай улады. БАК фактычна выступаў супраць падзелу Расіі на нацыянальныя дзяржавы. У сваёй дэкларацыі ад 30 лістапада 1917 г. БАК выступіў за аўтаномію Беларусі ў складзе Расійскай Федэратыўнай Рэспублікі і прызначыў з'езд на **15 сьнежня** ў Рагачове.

Такім чынам, дзве беларускія грамадскія арганізацыі – ВБР і БАК – амаль адначасова абвясцілі аб скліканьні з'ездаў. Безумоўна, што гэта значна ўскладняла дасягненьне адзінства ў вырашэньні нацыянальнага пытаньня, хаця абедзве арганізацыі аб'ядноўвала тое, што яны не прызнавалі ўладу Аблвыкамзаха. Сітуацыя для нацыянальна сьвядомых сіл была не проста і без гэтых акалічнасьцяў, аб чым сьведчаць вынікі выбараў ў склад Усерасійскага Заканадаўчага Сходу, што прайшлі ў Беларусі ў канцы лістапада 1917 г. (выбары, напачатку ініцыяваныя Часовым урадам, не былі адмененыя пасля Кастрычніка бо балышавікі разлічвалі на перамогу ў выбарах). З 56 абраных дэпутатаў ад Мінскай, Віцебскай, Магілёўскай акруг і Заходняга фронту было 30 балышавікоў, 22 эсэры, 2 прадстаўнікі яўрэйскіх арганізацый і 2 прадстаўнікі украінскіх эсэраў і меншавікоў. За ўсе беларускія нацыянальныя партыі і арганізацыі прагаласавала толькі 19.000 выбаршчыкаў або 0.6%. БСГ атрымала толькі 0.3% галасоў выбарцаў. Балышавікі ж у Беларусі мелі 63.1% галасоў, на Беларускім фронце – 66.9% галасоў. Вынікі выбараў у Беларусі на карысьць балышавікоў відаць нельга растлумачыць толькі з пункту гледжаньня ужываньня балышавікамі, калі казаць па сучаснаму, адміністрацыйнага рэсурса. Працоўныя, насельніцтва, салдаты станоўча сустрэлі дэкрэты II Усерасійскага з'езда Саветаў аб міры, зямлі і таму ішлі за балышавікамі. Аднак, відаць былі і нейкія іншыя прычыны для такіх вынікаў у Беларусі, бо ў цэлым балышавікі моцна прайгралі эсэрам выбары ва Ўсерасійскі Заканадаўчы Сход (24.5% у балышавікоў супраць 57.3% у эсэраў; 51.7% у правых эсэраў плюс 5.7% у левых эсэраў).

Заклучэнне

1. Агульная атмасфера ў Беларусі ў 1917 годзе характарызувалася вайной і разрухай, насычанасцю войскамі, слабай роляй цэнтральнага Часовага ўраду Расіі, шматлікасцю партый і грамадскіх арганізацый, што дзейнічалі ў Беларусі, і невялікая доляй беларусаў у гарадах.
2. Арганізацыя і скліканне 1-га Ўсебеларускага з'езда ішлі са значным спазненнем у параўнанні з падобнымі дзеямі ў Літве і Украіне. Галоўнымі прычынамі такой запаволенасці былі як адносная слабасць нацыянальна-дэмакратычных сіл, так і нявызначанасць шляхоў нацыянальнага будаўніцтва, дзе разглядаліся ў асноўным як будаўніцтва суверэннай дзяржавы, так і існаванне ў складзе Расіі ў якасці аўтаноміі.
3. Скліканне 1-га Ўсебеларускага з'езда праходзіла пры ўдзеле дзвюх асноўных сілаў – Вялікай беларускай рады і Беларускага абласнога камітэта - ва ўмовах дзейнасці незаконнай бальшавіцкай улады.

Спасылкі

1. БЕЛАРУСЬ У ПЕРЫЯД КАСТРЫЧНІЦКАЙ РЭВАЛЮЦЫІ І ЗАМЕЖНАЙ ВАЕННАЙ ІНТЭРВЕНЦЫІ (КАСТРЫЧНІК 1917 — САКАВІК 1921 гг.)
<http://bargu.by/3128-belarus-u-peryyad-kastrychnckay-revalyucy-zamezhnay-vaennay-ntervency-kastrychnk-1917-sakavk-1921-gg.html>
2. ЕГОРЫЧЕВ В.Е. РОЖДЕНЬНАЯ ОКТЯБРЕМ. ПО РЕКЕ ИСТОРИИ. Коммунист Беларуси. Номер 45 (881) от 08.11.2013 [HTTP://WWW.COMPARTY.BY/ROZHDENNAYA-OKTYABREM-PO-REKE-ISTORII](http://www.comparty.by/rozhdenneya-oktyabrem-po-reke-istorii)
3. Ладышэў Уладзімір, Брыгадзін Пётр, 1999. На пераломе эпох: Станаўленне беларускай дзяржаўнасці (1917-1920 гг), Мінск: БДУ.
4. ЛЕПЕШ А.В. БЕЛАРУСЬ У 1900-1939 ГГ.: КАРОТКІ КАНСПЕКТ ЛЕКЦЫЙ. БЕЛАРУСЬ У ПАЧАТКУ XX СТ.
http://www.hist.bsu.by/images/stories/files/uch_materialy/dok/2_kurs/IB_Lepesh/Konspekt.pdf
5. Рудовіч С.С. 2001 Час выбару: Праблема самавызначэння Беларусі ў 1917 г., с. 133.
6. Савченко В. А. Двенадцать войн за Украину. — Харьков: Фолио, 2006. — 415 с.
7. Турук, Ф. Белорусское движение: Очерк истории национального и революционного движения белорусов: С приложением образцов белорусской нелегальной литературы, важнейших документов белорусских политических партий и национальных организаций и этнографической карты белорусского племени, сост. Е. Ф. Карским / Предисл. А. Кавки. — Б.м., 1994 (Мн.:Картогр.ф-ка Белгеодезии). — 144 с. + 1 л. карт. — С. 97-100.

Дадатковыя крыніцы:

1. Апостал нацыянальнага возроджэння // Нёман. – 1995. - № 1. Беларускае пытаньне на Парыжскай мірнай канферэнцыі 1919 - 1920 гг. <http://scholar.su/content/belaruskae-pytanne?page=0,7>
2. Казакоў Ю. Беларусь у гады Першай сусветнай вайны (1914-1918). 21.12.2007. <http://jivebelarus.net/history/gistografia/belarus-at-first-world-war.html>
3. Кобрын М.У. Беларускі нацыянальны рух. 1917-1920. Беларускае выдавецкае Таварыства “Хата”, Мінск, 2004. <http://pdf.kamunikat.org/6316-1.pdf>
4. Лютаўская рэвалюцыя 1917 года і беларускі рух. http://library.by/portalus/modules/belarus/print.php?subaction=showfull&id=1290693703&archive=1291455490&start_from=&ucat=8&
5. Michaluk D, Rudling A. "From the Grand Duchy of Lithuania to Belarusian Democratic Republic: the Idea of Belarusian Statehood, 1915-1919" The Journal of Belarusian Studies 7:2 (2014): 3-36.

Матэрыялы артыкула былі часткова прадстаўлены на святкаваньні Дня Волі ў Атмаве 26 красавіка 2015 года.

Piotra Murzionak: Belarusian People's Republic. I. Pre-conditions of the convocation of the 1st All-Belarusian Congress

(Abstract, magazine “CULTURE, NATION”, June 2015, issue 10, pp. 14-23)

The general atmosphere in Belarus in 1917 was characterized by war and devastation, saturation by military forces, the weak role of the central Russian Provisional Government, numerous political parties and public organizations acting in Belarus, and a small share of the Belarusians in the cities. The organization and convening of the 1st All-Belarusian Congress were performed with significant delay compared to similar events in Lithuania and Ukraine. The main reasons for that delay were the relative weakness of the national-democratic forces, and the uncertainty of ways of nation-building, which considered the construction of a sovereign state or the existence as an autonomous entity/as a part of Russia. The convening of the 1st All-Belarusian Congress was held with the participation of the two major forces - the Great Belarusian Council and the Belarusian Regional Committee under the illegal activities of the Bolshevik government.